

УДК 351+37.014

Філіппова Вікторія Дмитрівна

докторант Національної академії державного управління
при Президентові України, доцент кафедри державного управління і місцевого
самоврядування Херсонського національного технічного університету
(за сумісництвом), кандидат економічних наук, доцент

**МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Анотація. У статті розглядається сутність механізму формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України. Аналізуються проблеми державної політики у сфері педагогічної освіти та пропонуються механізми їх усунення. Одним із варіантів пропонується методика сценарного прогнозування, що серед іншого, на думку автора, допомагає забезпечити розроблення гнучкої державної політики в галузі педагогічної освіти.

Ключові слова: державна політика, педагогічна освіта, механізми розвитку.

**Филиппова В. Д. Механизмы развития государственной
политики в области педагогического образования Украины**

Аннотация. В статье рассматривается сущность механизма формирования и реализации государственной политики в области педагогического образования Украины. Анализируются проблемы государственной политики в сфере педагогического образования и предлагаются механизмы их устранения. Одним из вариантов предлагается методика сценарного прогнозирования, которая среди прочего, по мнению автора, помогает обеспечить разработку гибкой государственной политики в области педагогического образования.

Ключевые слова: государственная политика, педагогическое образование, механизмы развития.

**Filippova V. D. Mechanisms of development of public policy in area
of pedagogical formation of Ukraine**

Annotation. In the article examines essence of mechanism of forming and realization of public policy in area of pedagogical formation of Ukraine. The problem sides of public policy are analysed in the field of pedagogical education and the mechanisms of their removal are offered. One of variants is offer the method of scenario prognostication, which among other, in opinion of author, to help to provide development of flexible public policy in area of pedagogical education.

Keywords: public policy, teacher education, mechanisms of development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасне українське суспільство переживає період глибоких трансформацій, зокрема й в освіті відбуваються серйозні зміни. Гострота проблем у галузі педагогічної освіти пов'язана з невирішеністю низки питань, зокрема доступності та якості освіти, її фундаментальності та спеціалізованості. Адекватна і

збалансована державна політика в галузі педагогічної освіти вирішує проблему розвиненості суспільства, вона стає найважливішим елементом взаємодії громадських і державних структур, оскільки від її ефективності залежить рівень освіченості та якості життя громадян країни в цілому.

До сьогодні багато елементів практики державного управління в галузі педагогічної освіти значно диференціювалися і вже повною мірою не можуть бути реформовані вибірково. Ось чому програма розвитку системи педагогічної освіти має включати розвинену практичну складову, орієнтовану на соціально-економічні потреби постіндустріального суспільства: упровадження сучасних педагогічних освітніх технологій, виявлення і стимулювання кращих зразків світової системи педагогічної освіти, забезпечення можливості отримання незалежно від місця проживання якісної, відповідної сучасним вимогам і умовам освіти, і головною мірою педагогічної. У зв'язку з вищезазначеним виникає актуальна потреба визначення шляхів розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми освіти, формування та реалізації ефективної державної політики в галузі освіти є об'єктом давньої та глибокої уваги з боку наукового співтовариства, що відрізняється широтою наукового пошуку, наступністю та інтеграцією результатів різних галузей наукового знання.

Основоположний внесок у розуміння цілей, засобів, етапів і різновидів модернізації системи освіти, зокрема педагогічної, зробили Д. Аптер, У. Бек, Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Е. Тоффлер, Д. Форестер, Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, С. Ейзенштадт та ін. Аналізу конкретних механізмів формування державної політики в галузі освіти присвячено роботи вітчизняних учених І. Лопушинського, Т. Лукіної, В. Лугового, Р. Науменко, Л. Паращенко, Н. Протасової та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Водночас цілком обґрунтовано можна говорити про те, що вивчення державної політики в галузі педагогічної освіти, формування стратегії, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності системи педагогічної освіти нашої країни в умовах трансформації всіх сфер суспільного життя, передбачає більш глибоке дослідження цієї проблеми для сучасної теорії державного управління.

Формулювання цілей статті. Зважаючи на вищесказане, метою нашої статті є визначення механізмів розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Глибинний аналіз наукових досліджень засвідчив, що сучасні процеси модернізації системи педагогічної освіти відбуваються на фоні європейської інтеграції держави, зокрема в галузі освіти. На сьогодні державна політика в галузі педагогічної освіти відбиває складний процес пошуку і формулювання загальнонаціональних інтересів, що мають стати базовими пріоритетами для системи освіти в цілому.

Державна політика в галузі педагогічної освіти України певною мірою враховує світові тенденції розвитку сфери освіти, вона спрямована на збереження Україною її місця серед провідних країн світу, її міжнародного престижу як країни, що володіє високим рівнем культури, науки та освіти.

Відзначимо, що важливим завданням для України є співпраця з авторитетними міжнародними організаціями, що визначають перспективи розвитку освіти (зокрема педагогічної) у сучасному світі, – ЮНЕСКО, Радою Європи та ін., а також із провідними європейськими країнами та збереження з ними загального освітнього простору. У результаті спільних зусиль із реформування систем освіти європейських країн має сформуватися зона європейської освіти, тобто співпраця та взаємодія між

європейськими державами і національними системами освіти має перейти на принципово інший рівень. Мусять піти в минуле формальні бар'єри, що стримують рух інформаційних і людських потоків, скластися механізми спільного ухвалення рішень з найбільш важливих питань функціонування системи педагогічної освіти, що стосуються розробки стратегічних і тактичних планів її розвитку.

Процес інтеграції системи української педагогічної освіти в європейський і світовий освітні простори передбачає сукупність усіх освітніх і виховних установ, науково-педагогічних центрів, урядових і громадських організацій педагогічної освіти в різних країнах, геополітичних регіонах і в глобальному масштабі, їх взаємовплив і взаємодію в умовах інтенсивної інтернаціоналізації різних сфер суспільного життя сучасного світу, сприяє підтримці високого статусу вітчизняної освіти й науки, підвищенню їх конкурентоспроможності та відповідності сучасним світовим стандартам.

Доречно сказати, що державна політика в галузі педагогічної освіти визначається як система механізмів і методів, що забезпечують адекватний управлінський вплив державних інститутів на сферу педагогічної освіти.

Слід звернути увагу на те, що механізми державного управління системою педагогічної освіти є одним із механізмів формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти. Саме тому він визначається як складна система, що спрямована на досягнення і реалізацію цілей державної політики в галузі педагогічної освіти, яка охоплює систему органів державної влади та місцевого самоврядування, законодавчі, правові норми та сукупність взаємопов'язаних форм, методів, інструментів і важелів формування та використання освітніх ресурсів на основі комплексної системи індикаторів розвитку педагогічної освіти [1, с. 156].

Механізм формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти має два аспекти: методологічний (науково-теоретичний) й організаційно-правовий (практичний).

Методологічною основою цього механізму є теоретична складова державної політики в галузі педагогічної освіти, що визначає цілепокладання освітньої діяльності (практики), тобто вищу мету ідеальної моделі політики в цій галузі (те, заради чого вона формується і здійснюється), а також розроблені критерії, індикатори, показники, методики оцінювання, принципи професійного використання, процедури поетапного супроводу професійного зростання.

Організаційно-правовий аспект механізму формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти складають: кадрові ресурси; нормативно-правова база державної політики в галузі педагогічної освіти; кадрово-управлінський інструментарій; фінансові та матеріальні ресурси; інформаційно-аналітична база (інформаційна підтримка розроблення та забезпечення реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти); реклама привабливості педагогічної освіти; кращі зарубіжні технології та вітчизняний досвід реалізації політики в галузі педагогічної освіти; управлінська, інституційна, навчально-освітня, кадрово-діловодна, техніко-виробнича інфраструктура та ін.

Уважаємо, що сукупно механізм формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти складається з двох самостійних, але тісно взаємопов'язаних між собою груп механізмів [2, с. 165-166].

По-перше, група механізмів, що забезпечують формування державної політики в галузі педагогічної освіти. До них ми відносимо: механізм визначення та наділення повноваженнями суб'єктів формування (вироблення) державної політики в галузі педагогічної освіти; механізм створення концептуальних основ державної політики в галузі педагогічної освіти; механізм установлення компетенції державної політики в галузі

педагогічної освіти та її обмежень щодо суб'єктів освітньої політики, а також заходи її впливу на приватний сектор; механізм включення державної політики в галузі педагогічної освіти в міжнародний освітній простір; механізм підготовки програм, законопроектів, фінансово-економічних, наукових та інформаційно-методичних основ, що належать до інституціалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України та ін.

По-друге, група механізмів, що забезпечують реалізацію державної політики в галузі педагогічної освіти. Тут передусім ми виокремлюємо механізми, реалізація яких належить до відання суб'єктів державної політики в галузі педагогічної освіти. Такі механізми мають будуватися на державній і гуманістичній основах. Саме поєднання загальнодержавних та індивідуальних інтересів громадян дозволить досягти тієї геополітичної, національної, соціальної, духовної та культурної згуртованості, без якої складно розраховувати на успіх як окремої особистості, так суспільства і держави в цілому.

Результативність механізму формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти, на нашу думку, залежить від рівня політичної, управлінської, організаційної, правової, кадрової культури суб'єктів і об'єктів державної політики в галузі освіти.

Наразі існує низка проблемних питань, вирішення яких дозволить на більш якісному рівні формувати та реалізовувати державну політику в галузі педагогічної освіти України.

Проведенню передбачуваної та транспарентної державної політики в галузі педагогічної освіти перешкоджають недостатній рівень опрацьованості нормативно-правової бази, відсутність комплексного підходу у співвідношенні і практичній реалізації зарубіжних і вітчизняних нормативно-правових актів, що регулюють сферу педагогічної освіти.

Говорячи про суб'єктів державної політики, варто акцентувати увагу на важливості вирівнювання політичних позицій всередині парламенту, а також на посиленні ролі законодавчої влади порівняно з домінантною роллю виконавчих органів, що виявляється як у законотворчості, так і в загальній практиці ухвалення рішень.

На нашу думку, механізми розроблення цільових показників у галузі педагогічної освіти мають припускати більш широку участь неурядових організацій, громадянського й експертного секторів. Це і буде запорукою більш ефективного формування державної політики в галузі педагогічної освіти.

До розроблення нової моделі державної політики в галузі педагогічної освіти, що враховує різноманіття освітнього простору і нерівномірність динаміки ринкової трансформації, потрібно залучати недержавних акторів, які братимуть участь в її формуванні та реалізації. Подібна модель дозволить планувати дальші перетворення в освітній та соціальній сферах, проектувати способи управлінського впливу держави на формування державної політики в галузі педагогічної освіти.

Крім потреби в розширенні суб'єктів державної політики в галузі педагогічної освіти, також слід сформувати механізми й удосконалити технології, що допоможуть цим суб'єктам не просто висувати свої позиції, але й активно взаємодіяти з державними структурами у сферах ідентифікації проблем, розроблення альтернатив, оцінювання отриманих результатів і т. ін. Водночас наявні дорадчі громадські органи поки що не виконують роль тих дискусійних майданчиків, що були б здатні транслювати результати дискурсу в механізми ухвалення державних рішень.

Слід зазначити, що в такому контексті слід говорити про потребу створення таких спільних управлінських структур і механізмів, функціонування яких дозволило б на постійній основі вирішувати такі

ключові завдання формування державної політики у сфері педагогічної освіти:

- визначення основних трендів розвитку системи педагогічної освіти;
- виокремлення актуальних проблем;
- формулювання програм розвитку системи педагогічної освіти;
- забезпечення механізму реалізації програм розвитку системи педагогічної освіти.

На нашу думку, однією з таких структур могла б стати *група стратегічного сценування*, що становить собою управлінський орган, що забезпечує діяльність осіб, які ухвалюють ключові рішення у сфері державної політики в галузі педагогічної освіти. Ця група, поєднуючи інтелектуальний потенціал суб'єктів з державного та громадського секторів, використовуючи пошукові й аналітичні технології, була б зорієнтована на створення комплексного інтегративного сценарію майбутніх дій уряду в галузі освіти, зокрема педагогічної [3].

При цьому слід зазначити, що використання методик сценарного прогнозування серед іншого допомагатиме забезпечити розроблення гнучкої державної політики в галузі педагогічної освіти. Інструментарій цих методик нівелюватиме суперечності в короткострокових і середньострокових сценаріях та допоможе досягненню компромісу у визначенні довгострокового прогнозу розвитку системи педагогічної освіти всіма суб'єктами освітньої діяльності (це, наприклад, Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи, Українська асоціація бізнес-освіти, Всеукраїнська асоціація УРАН, Спілка ректорів України, Всеукраїнська Тьюторська асоціація та ін.) і представниками державної влади [4].

Ще одним чинником і одночасно напрямком підвищення ефективності державної політики в галузі педагогічної освіти слід зазначити наукові дослідження в галузі вивчення механізмів і технологій

формування та реалізації цього виду активності нашої держави. Якщо «знання» поступово, але неухильно стають основним ресурсом економічного розвитку країни, то й система педагогічної освіти як ключовий елемент усієї системи освіти, має ставати настільки ж пріоритетною сферою державної політики.

У той же час під цей тренд слід створювати надійний фундамент у вигляді наукових концепцій і моделей розвитку системи педагогічної освіти. Відсутність такого фундаменту поставить під сумнів не лише досягнення заявлених (у різного роду концепціях, доктринах і урядових програмах) довгострокових цілей, а й правомірність визначення самих цих пріоритетів. Якщо не розвивати чинні наукові розробки у сфері державної політики в галузі освіти, зокрема педагогічної, не створювати стійкий науковий напрямок у цій галузі, то істотно зростуть управлінські ризики для всієї конструкції сучасної державної політики в галузі освіти. Більше того, якісно зростуть й управлінські ризики для основних споживачів освітніх послуг, що здатне підірвати соціальну підтримку проголошеного курсу на модернізацію українського суспільства.

Для забезпечення сталого розвитку системи педагогічної освіти, а також посилення результативності її функціонування в рамках реалізації державної політики потрібно вирішити такі завдання:

- забезпечити модернізацію і розвиток системи педагогічної освіти в рамках наступності відповідно до вимог інноваційного соціально-економічного розвитку держави та окремого регіону;
- сформувати державну і регіональну системи якості освіти, забезпечити незалежну оцінку якості підготовки педагогічних кадрів та педагогічної діяльності в цілому;
- забезпечити підтримку недержавного сектору у сфері педагогічної освіти (реалізація проектів, грантів тощо), опрацювання механізмів правової та фінансової підтримки такого сектору;

- створити механізми стимулювання й мотивації педагогів до підвищення якості праці і неперервного професійного розвитку – насамперед через упровадження нових систем оплати праці, систем підвищення професійної кваліфікації, уведення контракту;
- розширити можливості кадрового зростання, підвищення престижу професійної діяльності в галузі педагогічної освіти;
- розвинути системи державно-громадського управління системою педагогічної освіти.

Отже, галузь педагогічної освіти в Україні, щоб розвиватися та відповідати сучасності, має зазнати суттєвих змін. Проте які б реформи не здійснювалися у вітчизняній системі педагогічної освіти, не припустима безпорадність державної політики в цій галузі. Природно, йдеться не про форсування рішень і дій, а про увагу і піклування з боку держави, її серйозну та осмислену роль у зміцненні вітчизняної системи педагогічної освіти.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи можна сказати, що контуром державної політики в галузі педагогічної освіти третього тисячоліття передусім має стати вироблення насправді наукової лінії та правильної розстановки стратегічних акцентів державної політики в галузі педагогічної освіти, активне неприйняття обскурантизму і маніпулювання при прийнятті владних рішень. Рушійною силою цього мають стати дієві механізми розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Перспективи подальших розвідок. З метою поглибленого вивчення досліджуваної проблеми в подальшому цікавим вбачається огляд питання аналізу та врахування ризиків у процесі формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Філіппова В. Д. Термінологічний аналіз сутності механізму державного управління системою педагогічної освіти / Філіппова В. Д. // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2014. – №. 2. – С. 148-157.
2. Філіппова В. Д. Механізм формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України / Філіппова В. Д. // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2013. – №. 2. – С. 162-167.
3. Філіппова В. Д. Використання сценарного підходу в процесі формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України / Філіппова В. Д. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фах. вид. – Херсон, 2014. – №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/7.pdf – Назва з екрана.
4. Філіппова В. Д. Методика розробки прогностових сценаріїв процесу формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України / Філіппова В. Д. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фах. вид. – Херсон, 2015. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Назва з екрана.

Statement of the problem. Modern Ukrainian society is experienced by the period of deep transformations; including there are serious changes in education. The sharpness of problems in area of pedagogical education is related to involvedness of row of questions, in particular, availability and quality of education, his solidity. An adequate and balanced public policy in area of pedagogical education decides the problem of developed of society, it becomes the major element of co-operation of public and state structures, because on its efficiency the level of formed and quality of life of citizens of country depends on the whole.

Urgency. Problems of forming and realization of effective public policy in area of pedagogical education is the object of ancient and deep attention from the side of scientific association, differs the breadth of scientific search, succession and integration of results of different industries of scientific knowledge.

However, study of public policy in area of pedagogical education, forming of strategy, providing the increase of competitiveness of the system of pedagogical formation of our country in the conditions of transformation of all

spheres of public life, foresees more deep research of this problem for the modern theory of state administration.

The purpose of the article and task was to study is to a decision of mechanisms of development of public policy in area of pedagogical formation of Ukraine.

Summary. A public policy in area of pedagogical education is determined an author as a system of mechanisms and methods, providing the adequate managing affecting of state institutes sphere of pedagogical education.

Note should be taken on that a mechanism of state administration the system of pedagogical education is one of mechanisms of forming and realization of public policy in area of pedagogical education. For this reason he is determined as a difficult system, which is directed on achievement and realization of aims of public policy in area of pedagogical education, which engulfs the system of public and local self-government authorities, legislative, legal and aggregate of associate forms, methods, instruments and levers of forming and use of educational resources on the basis of the complex system of indicators of development of pedagogical education.

The mechanism of the formation and implementation of state policy in the field of teacher education has two sides: a methodological (scientific-theoretical) and institutional (practical).

We consider that in an aggregate the mechanism of forming and realization of public policy in area of pedagogical education consists of two independent, but closely associate between itself groups of mechanisms: at first, group of mechanisms, providing forming of public policy in area of pedagogical education; secondly, group of mechanisms, providing realization of public policy in area of pedagogical education.

Effectiveness of mechanism of forming and realization of public policy in area of pedagogical education, to our opinion, depends on the level of political,

administrative, organizational, legal, skilled culture of subjects and objects of public policy in area of education.

In area of pedagogical education the insufficient level of worked out of normative-legal base, absence of complex approach, hinder the lead through of the supposed and transparent public policy in correlation and practical realization of foreign and domestic normative-legal acts, regulative the sphere of pedagogical education.

To our opinion, the mechanisms of development of having a special purpose indexes in area of pedagogical education must suppose more wide participation of ungovernmental organizations, civil and expert sectors. It will be the mortgage of more effective forming of public policy in area of pedagogical education. To development of new model of public policy in area of pedagogical education, taking into account the variety of educational space and unevenness of dynamics of market transformation, it is necessary to attract non-state actors, participating in forming and realization. A similar model will allow to plan further transformations to the educational and social spheres, to design the methods of administrative influence of the state on forming of public policy in area of pedagogical education.

In opinion of author, the Group strategic development scenarios would one of such structures become, being an administrative organ, which provides activity of persons, accepting key decisions in area of public policy in area of pedagogical education. This group, combining intellectual potential of subjects from state and public sectors, using searching and analytical technologies, would be oriented to creation of complex integrative scenario of future actions of government in area of education, including pedagogical.

As another factor and simultaneously direction of increase efficiency of public policy in area of pedagogical education, it is necessary to activate scientific researches in area of study of mechanisms and technologies of forming and realization of this type of activity of our state. If not to develop existent

scientific developments in the field of public policy in area of education, including pedagogical, not to create steady scientific direction in this area, administrative risks will grow for all construction of modern public policy in area of pedagogical education. Moreover, high-quality administrative risks will grow for the basic users of educational services, which is able to undermine social support of the proclaimed course on modernization of Ukrainian society.

Conclusions and outcomes. Industry of pedagogical education is in Ukraine, to develop and correspond contemporaneity must suffer substantial changes. However, whatever reforms were conducted in the domestic system of pedagogical education, obvious helplessness of public policy unit admits in this area. Naturally, the question is not about forcing of decisions and actions, but about attention and anxiety from the side of the state, his serious and intelligent role in strengthening of the domestic system of pedagogical education.

By the contour of public policy in area of pedagogical formation of the third millennium, above all things making must become matter of scientific line and correct placing of strategic accents of public policy in area of pedagogical education, active non-acceptance of obscurantism and manipulation at acceptance of imperious decisions. The effective mechanisms of development of public policy must become motive force of it in area of pedagogical formation of Ukraine.

With the purpose of deep study of the probed problem in future interesting is a review questions of analysis and account of risks in the process of forming and realization of public policy in area of pedagogical education.